

A MI FÜRDŐINK.

AZ »ERDÉLY« FÜRDŐÜGYI MELLÉKLETE.

AZ E. K. E. BALNEOLOGIAI SZAKOSZTÁLYÁNAK ÉRTESEITŐJE.

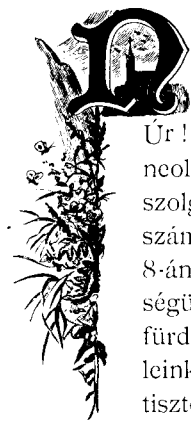
1901.

SZERKESZTI: HANKÓ VILMOS dr., A SZAKOSZTÁLY TITKÁRA.

I-SÓ SZÁM.

A fürdőtvény bírálata.

— Az E. K. E. felterjesztése a belügyminiszterhez. —

Nagyméltóságú belügyi m. kir. miniszter Úr! Kegyelmes Urunk! Egyesületünk, balneologiai szakosztálya útján, immár 10 éve szolgálja a hazai fürdőügyet és ez idő alatt számos oly tapasztalatot szerzett, hogy f. hó 8-án tartott gyűlésünk határozatából kötelességünknek tartjuk a sajtóban is közzétett fürdőtvény tervezetre vonatkozó észrevételeinket nagyméltóságod elé terjeszteni, mely tisztelettel kérvén, hogy azokat figyelmére méltatni kegyeskedjék.

1. *Általánosságban* az a megjegyzésünk a törvényjavaslatról,* hogy fogalmazása és stílusa igen nehézkes, nem világos, sőt helyenként (pl. III. cz. 7. és 8. §.) majdnem érthetetlen, holott a törvénynek főkeleléke, hogy világos, rövid, mindenki által könnyen megérthető, félremagyarázásokot meg nem tűrő és imperatív legyen.

Továbbá kifejezései is ugyanilyenek és legalább is szokatlanok. Hogy csak néhányat hozunk fel a sok közül, mint „rendszeresített gyógyhely-orvos“, „közérdekű cél“, „veszélyeztetett gyógyhelyhatás“, „belterjes kiaknázás“, „törzsfelszerelés“ stb. stb.

Igen nagy hibája továbbá, hogy rendelkezései *nem imperatívok*, hanem oly kifejezésektől hemzsegnék, mint „gondoskodása tárgyát képezi“, „felügyel“, „intézkedik“, „eljár“, „határoz“, „lehetőleg“ stb. mindmennyi olyan kifejezés, melyhez az illető hatóság, vagy „közeg“ úgy alkalmazkodik, amint épen neki tetszik. Már pedig a törvénynek rendelkeznie, világosan megszabni, és előírnia kell, hogy ki hogyan járjon el és kinek mi az adott esetben kötelessége, nem pedig rájok bízni, hogy gondoskodjanak, felügyeljenek, eljárjanak, intézkedjenek, kinek a hogy tetszik.

Végül kifogásolnunk kell a törvényjavaslat nyelvét. Az ily kitételeket — eltekintve a szófűzéstől — mint gyógycél, gyógyhely, gyógydíj, írda, távbeszélő, lakhely, hatály, közeg, gyógyvállalat, czimlet stb. ma már máshelyt sem nézhetnők el, nem egy törvényben.

Legelsőbben is tehát okvetlenül szükséges, hogy az egész javaslat a magyar nyelv szempontjából is átdolgoztassék.

2. *A részletekben* megjegyzéseink a következők:

* L. múlt évi 1. számunkban.

Mindjárt az 1. §. alaki hibában szenved, mert 2. a, 2. b és 2. c pontja van. Továbbá az 1. §. 2-ik b) pontját összeírni a 3-ik §. 5-ik bekezdésével, mert ugyanazt mondják. És itt mindjárt arról az alkotandó szabályrendeletéről megjegyezzük, hogy annak „*megállapításáról ne a törvényhatóság gondoskodjék*“, hanem írja elé a ministerium, hogy milyen legyen a szabályrendelet, mit tartalmazzon? mire terjedjen ki, szóval mit akar? Leghelyesebb lenne, ha a ministerium egy mintát készíttetne, mint pl. az építkezési, húsvágási stb. rendelettel történt, ezt a mintát küldje meg a törvényhatóságok útján valamennyi fürdőtulajdonosnak, kik a helyi viszonyok tekintetbe vételével ahoz alkalmazkodnának. Ha nem így lesz, akkor minden törvényhatóság és fürdő más és más szabályrendeletet fog készíteni, ami között aztán senki sem fog eligazodhatni, legkevesebb a ministerium; egy célra törekvők és egyöntetűek pedig a szabályrendeletek semmi esetre sem lesznek.

Az 1. §. e) pontjában a „*fertőző*“ szó helyett inkább *ragályos*, vagy jobban *ragadós* kifejezést használnánk, mert nem minden fertőzési betegség ragadós is és az ilyeneket nem kell okvetlenül ragály kórházba szállítani.

A 2. §-ban először is a „*gyógyhely*“ helyett a régi „*gyógyító fürdő*“ elnevezés mellett maradnánk, mert gyógyhely minden oly hely, hol betegket gyógyítanak, tehát minden magán és nyilvános kórház, sanatorium stb., melyekkel a fürdőket egy kalap alá venni nem lehet, hanem meg kell különböztetni.

A „*gyógyhely elnevezés*“ adományozására pedig az a megjegyzésünk először, hogy ne *elnevezést* adományozzanak, hanem *jeleget*.“ Másodsor miféle és kik által kiállított „*okmányok*“ kellene a kérelmekhez? Harmadszor: minnek ahoz a közigazgatási bizottság és a többi ministerek? Mi ezt a §-t így alkalmaznók: „A gyógyító fürdői *jelleggel* való felruházást, ha a törvényhatóság igazolja (ezt elégnék tartjuk), hogy a fürdő az 1. §-ban előírt kellékekkel el van látva, a belügyminister adja meg.“

A 3-ik és 4-ik §. igen össze van halmozva mindenfélével. Egy lélczetre, egy garmadába van itt összeszehányva fürdőorvos, fürdőbiztos, szabályrendelet, jelentések és ministeri intézkedések.

Hát ezt a megannyi igen fontos dolgokat 2 rövid §-ba szorítani nem lehet.

A fürdőorvosnál, mint a gyógyító fürdő legfontosabb tényezőjéről külön §-ban és bővebben szükséges intézkedni. Hiszen a gyógyító fürdő első sorban

gyógyító intézet, melyben a közegészség és orvos az első tényező.

A fürdőorvos pedig ma senki és e törvényjavaslat szerint is senki marad.

A 3. §. 2-ik bekezdésében nem helyes e kifejezés: „rendszeresített helyi orvos kinevezése“, először, mert orvost rendszeresíteni nem lehet; de a kinevezés sincs jól alkalmazva, mert a fürdő (és nem helyi)- orvost — talán a kincstáriakat kivéve — nem nevezi ki senki, hanem a tulajdonosok választják, tehát a kinevezett helyett vagy mellett a választott, vagy alkalmazott szó is szükséges. Roszúl hangzik az a mondat is, hogy „erkölcsi kifogás alapján tehet kifogást.“

A lényegre nézve pedig a fürdőorvosi állás és működési körhöz a következő tiszteletteljes kívánságaink volnának:

a) *hogy az alkalmazott fürdőorvos állása — a mennyiben ezt magán szerződés nem akadályozná, állandó legyen.* E nélkül a legkitünőbb szakember is ki van téve annak, hogy állása, esetleg sok évi fáradozásának eredménye a tulajdonosok, bérlők és mások érdekeinek és szeszélyeinek játéklabdája legyen, amely bizonytalansági érzet és függő helyzet úgy munkakedvre, mint képességeinek kifejtésére bénítólag hat.

b) A törvény mondja ki (mint az erdészek és gazdatisztek alkalmazásánál), hogy a magyarországi fürdőkben csak magyarországi honos, valamelyik magyarországi egyetemen oklevelezett, a magyar nyelvet szóban és írásban bíró orvostudor (és nem sebész, még kevésbé valamiféle Naturarzt) kaphat alkalmazást.

c) Tisztelettel kívánjuk, hogy a fürdőorvos hatásköre törvényesen szabályoztassék, nem a gyógyításra nézve, melyben az orvos felelőssége határain belül nem korlátozható, — hanem a közegészség és egészségügyi rendőri hatáskör tárgyában. Nevezetesen szükségesnek tartjuk, hogy a hivatalos fürdőorvos fürdője területén, az idény tartama alatt mindazon teendők végzésével megbizassék, melyeket az 1876. évi XIV. t.-cz. 156. §. a, b, c, d, f, g, i, n, q pontjai a járási orvos hatáskörébe utalnak. Hozzá teendő még a fürdőkben gomba módra burjánzó prostitúciónak az ellenőrzése és végül az előirt jelentések megtétele.

Hogy a fürdőorvost hivatalos teendők teljesítésével a fürdő érdekében okvetlenül meg kell bízni, világos abból, hogy a fürdőorvos ma magánorvos lévén, nemcsak hogy nincs feljogosítva pl. egészségügyi rendőri funkciókra, sőt azoktól egyenesen el van tiltva, mert a törvény és szabályrendeletek ezeket a teendőket a járási, illetőleg községi (kör) orvosok hatáskörébe utalták. A fürdőorvos ma nincs feljogosítva és a javaslat szerint ezután sem lesz, hogy fürdőjében a piacot, mészárszékeket, pékeket, kereskedéseket, iparüzleteket, egészségtelen lakásokat, a prostitúciót, vendéglőket stb. ellenőrizhessék és ilyenmű kihágások esetén (melyek mindennap fordulnak elő) szakértőileg közreműködhessen. Pedig a fürdővendégek, helyes ösztönükönél fogva mindezen dolgoknál azt hiszik, hogy a fürdőorvos felügyelete alatt állanak és minden hiányért, mulasztásért, kihágásért, vagy visszaélésért őt okozzák.

Szükséges azért is, mert ha már belátták, hogy a fürdőbiztos, ellentétben az előbbi időkhez — főszolgabírói hatáskörrel és bíraskodási joggal legyen felruházva, akkor következetesen szakembert is kell melléje adni, a ki nélkül az esetek legnagyobb számában semmit sem tud tenni.

Igen furcsa helyzetekbe jöhet a fürdőbiztos a majdnem mindennapos egészségrendőri esetek elbírálásánál. Szakember nélkül nem tehet semmit. A fürdőorvossal nemcsak nem rendelkezhet, de ez nem is jogosult közreműködni. De a fürdőbiztos a járási orvossal sem rendelkezhetik, aki rendszeren távol is lakik a fürdőtől és a főszolgabíró szakembere, aki ha egyéb hivatalos teendőkkel van elfoglalva, elutazott, vagy nem a kellő időben áll rendelkezésére a fürdőbiztosnak, ami hátráltatja, drágítja, sőt (pl. élelmiszerek vizsgálásánál) meg is hiúsíthatja az egész eljárást.

Mi a fürdőbiztosot illető §-t ilyenformán állapítanók meg:

„Minden gyógyítófürdő tulajdonosa köteles a fürdőidény egész tartama alatt a fürdőben állandóan egy orvost alkalmazni.

A fürdőorvost a tulajdonosok szabadon választják azon megszorítással, hogy az alkalmazott orvosnak magyar honosnak, valamelyik egyetemen tudóri oklevelezettnek, vagy nostrifikálnak és a magyar nyelvet szóban és írásban teljesen bírónak kell lennie.

Az alkalmazott fürdőorvosnak neve, akadémiai foka, családi állapota a törvényhatóságnak (és nem a főispánnak) bejelentendő, a mely ellene csak a megkívánt képesítés hiánya, vagy súlyos erkölcsi okokból emelhet kifogást. Ily esetekben a belügyminister dönt.

A fürdőorvos, az idény tartama alatt, a fürdőbiztos mellé rendelt szakember és hatáskörébe tartoznak mindazon teendők, melyeket az 1876. évi XIV. t.-cz. 156. §-ának a, b, c, d, f, g, i, n és q pontjai a járási orvos hatáskörébe utalnak. Ellenőrzési fürdőjében a prostitúciót és az idény bezárása után legkésőbbben 15 nap alatt, rendeletileg megállapított minta szerint jelentést tesz az országos statisztikai hivatalnak és belügyministernek.

Az alkalmazott fürdőorvos állása, amennyiben ezt magánszerződés nem szabályozza, állandó.

A fürdőorvosok hivatalos működésének és viselkedésének elbírálásánál a köztisztviselőkre alkalmazott fegyelmi eljárás szolgál irányadóul.

A fürdőorvos részletes ügykörét a belügyminister rendeletileg szabja meg.

A 3-ik §-nak a fürdőbiztosról szóló intézkedéséhez azt kívánjuk megjegyezni, hogy a fürdőbiztos a főispán a tulajdonosok előleges meghallgatása mellett nevezze ki és pedig az idény megnyitla előtt legalább 6 héttel, hogy e kinevezés ellen a tulajdonosok a belügyministerhez felebbezhessenek.

Szükséges ez a főispáni önkény és protekció korlátozása végett, mert tudunk esetet, ahol a főispán ismételtelen olyan biztosot nevezett ki, aki maga csinálta a legnagyobb rendetlenségeket, míg kötelességeit, valamint a vendégek és tulajdonos érdekeit semmibe sem vette és még sem lehetett ellene semmit tenni.

Legyen a fürdőbiztosi állás egy komoly, fontos hivatal, a fürdők és vendégek érdekeinek megvédésére és ne legyen arra való, hogy egyeseknek fizetéses, tekintélyvel járó, kellemes nyári időtöltést szerezzen.

A 4-ik §. utolsó pontját, hogy a minister a mulasztásokat a tulajdonosok költségére végrehajtja, egészen kihagyandónak véljük, mert a fürdők emelésére nem erőszakoskodásra, hanem jóakaratu támogatásra van szükség. A törvény ne adjon módot arra, hogy nehézségekkel küzdő fürdőink egyikét-másikat hatósági kényszerrel oly kiadásokba erőszakolják, melyek azt esetleg tönkre teszik anyagilag. Tudunk reá esetet, hogy a hatóság egy fürdőben azt követelte, hogy a szekerek rakodó helye asphalttal burkoltassék be, ami többbe került volna, mint a mennyit az egész fürdő ér.

A II. czimet, t. i. *a gyógyterületek védelméről* szólót nem találjuk jól alkalmazottnak, mert abban a 2. §-ban (5—5. §.) semmi védelem, sőt ellenkezőleg csupa követelés és fenyegetés foglaltatik.

A gyógyító hely elnevezés megvonása és a fürdő-bezárás joga is enyhítendő, nemcsak az imént felhozott okoknál fogva, de azért sem, mert nagyon bele-vág egyesek tulajdon- és magánjogaiba.

A legtöbb gyógyító fürdőben ugyanis a magánlakóhelyek legnagyobb része magánosok, idegenek tulajdonát alkotja, akik azért építkeztek, hogy az adómentességet és a gyógyító fürdő egyéb kedvezményeit élvezzék. Ezeket a tulajdonos, a bérlő, vagy mások mulasztásai miatt nem lehet romlásba kergetni, ha már egyszer a „gyógyhely” vagy „gyógyfürdő” elnevezés meg lett adva a fürdőnek. Van a hatóságnak más mód és eszköze a keze közé adva, hogy a mulasztókat kötelelességeik teljesítésére rászoríthassa.

A III. Czim. *„A gyógyhelyek védelme.”*

Ez az egész czim újra irandó meg, mert úgy van fogalmazva, különösen a 7. és 8. §., hogy azt alig lehet megérteni.

A IV. Czim 17. §-nál megjegyezzük, hogy ha a toldaléképítkezések is 30 évi adómentességet élveznek, akkor a lerombolt házak újra épült részei épen úgy megérdemlik ezt a kedvezményt.

A 18. §-ban e helyett „a kereskedelmi miniszter gondoskodik” stb. ezt tennénk: a kereskedelmi miniszter *köteles* minden gyógyító fürdőben posta, táviró hivatalt stb. létesíteni.

Ugyanitt a fürdőkhöz vezető utakat a hatóság *köteles* legyen teljes jókarban tartani és ne csak gondoskodása tárgyát képezze, mert ez semmi.

A 32. §-ban említett 50.000 frt alapot ily roppant hitelre szoruló vállalatok támogatására rendkívül kevésnek tartjuk. Ide egy millió is kevés, de még egy ilyen igen nagy fontosságú ügy meg is érdemli az államtól azt az összeget.

A 34. §-nál a hazai ásványvizek szállítására a legmesszebbmenő szállítási kedvezményeket kell megadni, hogy a külföldieket a piacról leszoríthassák; mert mit ér az adómentesség és egyéb kedvezmény, kivált a vasúttól nagy távolságra eső erdélyi vizeknek, ha a szállítás annyiba kerül, mint az egész palack viz teljes felszereléssel? Így ezek a vizek leszor-

rúlnak a piacról és nem konkurálhatnak az osztrák vizekkel. Legalább itthon, e téren tudnánk azokat biztosítani, hiszen vizünk százszor több és jobb van, mint nekik.

Ezek volnának ama tiszteletteljes észrevételek, melyekre Nagyméltóságod figyelmét felhívni bátorkodtunk. Egyben engedje meg Nagyméltóságod, hogy ide csatoljuk *Szilvássy János dr.* és *Bikfalvy Károly dr.* fürdőorvosoknak külön beadványait is, melyek szintén a törvényjavaslattal foglalkoznak és a gyakorlatból vett tapasztalataikat mondják el azokban.

Bizalommal kérve Nagyméltóságodat, hogy felterjesztésünket jóakarattal fogadni kegyeskedjék, vagyunk
Kolozsvárt, 1901. január 21.

Nagyméltóságú minister urnak
hazaíjas tisztelettel

Br. Feilitzsch Arthur
orsz. képviselő, elnök.

Radnóti Desső,
főtitkár.

Előpatak.

Irta: **Száva Gerő.**

z erdélyi részek legrégebb fürdője, gyógyítói száradok óta ismeretesek, s mint gyógyítóhely már nemcsak a hazai, hanem a külföldi tudományos orvosi körök figyelmét is magára vonta. Ezrével zarándokolnak ide, még a kelet távoli országaiból is az egészséget keresők, kik meggyógyulva örömmel térnek vissza övéikhez, s valóban csodálatos, hogy a ki egyszer használta e gyógyítói vizet, az évenként föl kell keresse e helyet. Azonban Előpatak turisztási tekintetben is rendkívül érdekes kirándulási hely.

Mikor a legközelebbi földvári vasútállomáson kiszállunk, s a rendelkezésre álló magán- vagy társas-kocsikon az innen 11 k. m. távolságra fekvő Előpatak felé indulunk, megragadó pompában tűnik fel a terjedelmes látóhatáron a Barcaság, környezve az óriási magas Kárpátoktól, e mértföldekig terjedő határszéli havasoktól, melyeknek égig nyuló sziklacsúcsai, mint jéghegyek tündökölnék, a vetések zöld szőnyegével takart messze terjedő sík téren, melyet kigyózva szel át az Olt vize. Festői szépségben látjuk a távoli erdők aljában Brassót, tovább mellette a délibáb tengerében Hétfalut s közben több más falvakat, a még romjaiban is büszke Máriavárat (Marienburg, Földvár) s több középkori erőd maradványokat. Míg a hegyek aljában 1/2 órát így haladva élvezzük ez érdekes természeti panorámát, addig Árapataknál meghatott kebellet térünk be egy völgybe, melynek lombos erdősegei között mindig fennebb jutva 1/4 óra alatt csak egyszerre feltűnik Előpatak. A gyönyörű fenyvesek, rendezett parkok között kimagasló villák, a minden irányban sétáló bel- és külföldi vendégek, a nagy mozgás, élénkség egészen meglepi az ide érkezőt. Egy várost, mivel társadalmat lát e festői szép fekvésű fürdőn, hol úgy a vendéglőkben, mint a villákban örömmel fogadják az érkező vendéget, ha csak egy napi időre is. Szobák és étkezés olcsók, kifüggesztett árjegyzék szerint.

Már reggel 6 órakor kezdődik a térzene; bel- és külföldi vendégek tarka serege lepi el a sétatereket, látni itt hazai vendégeken kívül Rumániából, Bulgáriából, Szerbiából is vendégeket, sőt oroszokat, görögöket és árnyatkat is. Különösen feltűnnek a külföldi nők az ő saját-szerű aranyhímzésű, keleties öltözetükben, érdekes látni a mint isszák a gyógyítókatból az ásványvizet, a

görög papok kék, piros, fekete, magas süvegeikkel körül állják a főkutat s éghez fohászkodva adnak hálát Istennek, hogy ihatnak e csodahatású forrásból. A fiatal nők üveg csöveken szíjják esinos poharaikból az ásványvizet, hogy fogaik szépek maradjanak. A mamák viszik gyerekeiket a kut közelében levő szép fehér kecskékhez, s azok frissen fejt tejével elegyítve itatják a vizet. A kertészleányok csokrokkaal kínálják a sétálókat s rövid időn a fiatalok már virágokkal vannak dekorálva. Kura végeztével kezdődik a reggelizés, azután a fürdőzés, e közben megtelik az olvasóterem, hol hazai lapokon kívül külföldi német, rumán és francia lapok is vannak, megtelnek a zongoratermek gyakorlókkal, megnépesednek az erdei sétálók, emitt a csolnakázó tóban aranyhalak között eveznek a fiatalok az árnyas sziget körül, amott az erdők sűrűjében a szép fenyvesek között egy-egy padra letelepedve olvasnak, tovább egy szép erdő ligetben tornásznak, tennisznek és célt lönek a fiatal nők, természetesen gavallérok társaságában; egy része a vendégeknél a földött sétálón gyönyörködik a bel- és külföldi nőkben, kik a porcellán és selyem festészetben gyakorolják magukat, kik néhány hét alatt oly művészekké képződnek, hogy saját festményeiket emlékül viszik haza. Sokan meglekintik a földött sétáló parkos udvarán a Klement-féle muzsumot, ezen érdekes természetiek tárát, hol az ő világrészéből láthatni tudományyszerűen rendezett rovarokat, lepkéket, kagylókat, kígyókat, kitömött szárnyasokat s más állatokat, ugyancsak itt van a Klement-féle fényképészeti műterem, hol egyesek úgy, mint egész társaságok fényképeztetik magukat s viszik emlékül. Közeledvén az ebéd ideje, csakhamar megtelnek a sétatér hosszában levő vendéglők, van itt magyar, francia és életrendi konyha, kiki étkezhetik tetszése szerint zene mellett. Pár órai pihenés után kezdődnek a délutáni időtöltések, a vendégek újból ellepik ez erdei sétálókat, a találka liget sűrűjében elmerengve regényt olvasnak a fantasztikus ifjak, megkezdődik a tennisz, czéllövészet. A turisták pedig igyekeznek feljutni a Majláth-tetőre, hova $\frac{3}{4}$ óra alatt megérkeznek. Azt a felséges látványt, mely itt szemünk elé tárul, lehetetlenség leírni, ehhez hasonló felséges panorámát sem hazánkban, sem külföldön látni nem lehet, e tetőről ugyanis a maga nagyszerűségében szemléljhetjük alatt a messzeségben elterülő síkságon Brassó megyét az ő falvaival s Brassó várossal. Időnként feltűnnek a közlekedő vonatok, melyeknek fűtyölése felhangzik ide a magasba. A természetbuvár bálmulva nézi a Kárpátok csodaszzerű formáját, a még nyáron is néha hóval borított Bucsecs, Csukás és Királykő óriási sziklacsúcsait, s míg lelkünk elmereng e felséges mindenségben, az alkony is közeledik. A lenyugodni készülő nap sugarai megaranyozzák e gyönyörű tájat, a havasok ormai, mint jéghegyek tündökölnék, kelet felől pedig a Kárpátokból kezd feltűnni a magasba törekvő hold; e búbájós ábrándunkból a távolból felhangzó fürdői térzene halk hangjai ébresztenek fel, még egy pillantást vetve e feledhetlen ködfátyolképre, mély sóhajjal térünk vissza az erdők lombjai között. Utunkban a rigók gyönyörű éneke kísér, hova tovább élénkebben hangzik a térzene s rövid idő alatt már a sétatéren vagyunk, hol javában foly az élet. A bazárook előtt kezdődik a tombolajáték, melyben résztvésnek ifjak, öregek és gyermekek is, várva hogy mi szép tárgyakat juttat nekik a szerencse. Így lassanként beesteledik, vacsora után már kezdődnek az estéli mulatságok, színház, hangversenyek, táncesték, a zongora és báltermek tömve vannak. Ez estéken is meglátszik a nemzetközi jelleg, az idegenek úgy táncolják a csárdást, mint a magyarok az ő nemzeti tánczaikat, e mulatságoknak az éjjeli órák vetnek véget, midőn aludni megy mindenki. Így telik itt a nap mindig.

Következő nap reggelén két igen érdekes helyet

látogathatnak meg a turisták, vagy a keleti részen levő hegymagaslatra sétálnak, hová rövid óra alatt feljuthatni s a honnan Háromszékmegye néhány községe látszik alatt a mélységben, úgyszintén a csiki Kárpátok gyönyörű havasai, egy felséges panoráma ez is, vagy pedig északfelé sűrű erdők közepette a Sugás fürdőt, hová $1\frac{1}{2}$ óra alatt juthatni, vendégeink is gyakran szoktak ide kirándulni, még pedig ökörszekereken, nem lévén az erdei magaslaton Előpatak felől kocsit. Sugás egy erdővölgyben fekvő kies hely, hol néhány szép villa, vendéglő, fürdők s egy nevezetes szabad szénsav üreg van, mely gyógyító czélből reumatikus betegek részére egy faépületben át van alakítva. Itt kiránduló vendégeink megfürdenek, zene mellett ebédelnek, pár órát táncolnak is, ezután kezdetét veszi a vissza utazás, érdekes látni kényes urnókat és urakat a felkoszorúzott ökörszekereken utazva. Az erdő cseng a fiatalok dallamaitól, igazi eredeti havasi jelenet, a karaván rendszeren alkonyatkor érkezik vissza, természetesen a zenekar hatalmas indulóval fogadja. A kirándulók a bálterem előtt szállanak le s hozzájuk csatlakozva a honn maradt vendégek fiatalasága, úgy a mamák is, megkezdődik a táncz. Ugyan lehet-e turistáknak érdekesebb s élvezetesebb kirándulási helyük, mint Előpatak? Hisz innen egy feledhetetlen kedves emlékek tér vissza mindenki.

Kolozs fürdő.

Írta: *Halász János dr.*

Mikor a kormány elérkezettnek látta az időt hazánk ásványos gyógyító vizeinek helyes felhasználását és kellő értékesítést, nemkülönben gyógyítóhelyeink nagyobb mérvű fejlesztésért támogatásába részesíteni, fontos aktualitással válik annak a kérdésnek szakértők által való eldöntése, mely gyógyítóhelyek bírnak vizeik összetételénél s gyógyító hatásuknál fogva ama criteriumokkal, melyek a nagyobb mérvű fejlesztésre s ez által a külföldi fürdőkkel való versenyre hivatottakká teszik.

A balneo theraphiában a legfontosabb szerepet játsza a sósvíz alkalmazása s ellenére ennek azt látjuk, hogy épen sósfürdőink vannak legkevésbé fejlesztve, úgy, hogy ma hazánkban egy kifogástalanul berendezett sósfürdőről nem is beszélhetünk. Hogy a sósfürdőink iránt tanúsított eme közöny mellett is mily nagy mérvű látogatottságnak örvendenek sósfürdőink, legjobban bizonyítja az, hogy Erdélynek legerősebb vizű, de épen fejlődésben levő sósfürdőjét, Kolozst, évente 5—600 állandó, 5—6000 átmeneti vendég látogatja meg.

Nem lesz felesleges, ha e képünkben is bemutatott valóban kiváló gyógyító hatású fürdőről pár szóban megemlékezünk.

Kolozs fürdő Kolozsvártól úgy vasuton, mint kocsin könnyen megközelíthetőleg 23 kilométernyire fekszik. A szinte kopár Mezőség torkában mintegy kies oazist alkot, a minden oldalról szőlőhegyekkel övezett, csak délkeletről nyitott, a várost és fürdőt magában foglaló völgykatlan, mely látóképnek a teljes dísz a gyümölcs, és más fáknak egész erdeje adja meg. A völgykatlan délkeleti nyitott oldalán fekszik a fürdő, a mely kezdetben egy 300 □ méter területű, bózottal

Az ásványvizek gyógyító hatásának magyarázata.

sűrűn körülvevett sóstó volt kizárólag, s ma egy csinosan beépített fürdőtelep. Vízének kiváló gyógyító hatását úgy helyiek, mint vidékiek régi időtől fogva ismerik és élvezik, de analysalva először dr. Hankó Vilmos a budapesti főreáliskola kémiai tudós tanára által lett, ki abban, az egyéb alkotó részekről eltekintve, 23% konyhasót talált.

Tekintettel, hogy az európai hírnevűvé vált Reichenhals Aussee stb. sósfürdők 25 és 26% konyhasót mutatnak vizeikben, nemkülönben más hazai sósfürdőink konyhasó tartalma jóval gyengébb, nyilvánvalóvá lett, hogy Kolozs hazánk legerősebb sósfürdője.

A tulajdonos város belátva milyen kincset bir sósforrásában, anyagi erején felülhaladó befektetésekkel igyekezett azt fejleszteni, úgy, hogy az ma az ország egyik elég jól berendezett sósfürdője.

Maga a fürdő, mint fent említém, 300 m² méter területű kényelmes öltöző kabinnal körülépített kősfalal biró tükörfürdő, mely mellett közvetlenül emelkedik a meleg fürdő. Ez, a tükörfürdőből felszivattyuzott vizet felmelegítve kényelmes kádakba szolgáltatja.

Úgy a meleg-, mint a hidegfürdőbe az egész telepet ellátó vízvezetékéből édes forrásvíz van üdítő zuhanózással bevezetve.

A telep maga egy fákkal dúsan beültetett, gondosan kezelt parkban fekszik, melyben a vendégek árnyas sétálókon üde, tiszta, pormentes levegőt élveznek, nemkülönben szórakozásul különböző lawn-tennis, tekepálya, stb. játékok állanak rendelkezésükre.

Lakások úgy a szállóban, mint a vendéglőben, nemkülönben magán villákban jutányos árban kaphatók.

Étkezésről a fürdővendéglős hatóságilag szabályozott olcsó árak mellett gondoskodik. Kirándulási helyek a felhagyott régi római bányák, nemkülönben a közel fekvő kies erdők.

A fürdőnek állandó fürdőorvosa van.

Sajnos, a tulajdonos város nem rendelkezik elég anyagi erővel, hogy e kitűnő gyógyító hatású sósfürdőt kényelmi szempontokból is a kellő színvonalra helyezze. Kívánatos volna, hogy hazai fürdőink fejlesztésére alakult fürdőügyi bizottság e fürdőt is figyelmébe véve, azt joggal megillető felvirágozását előmozdítaná.

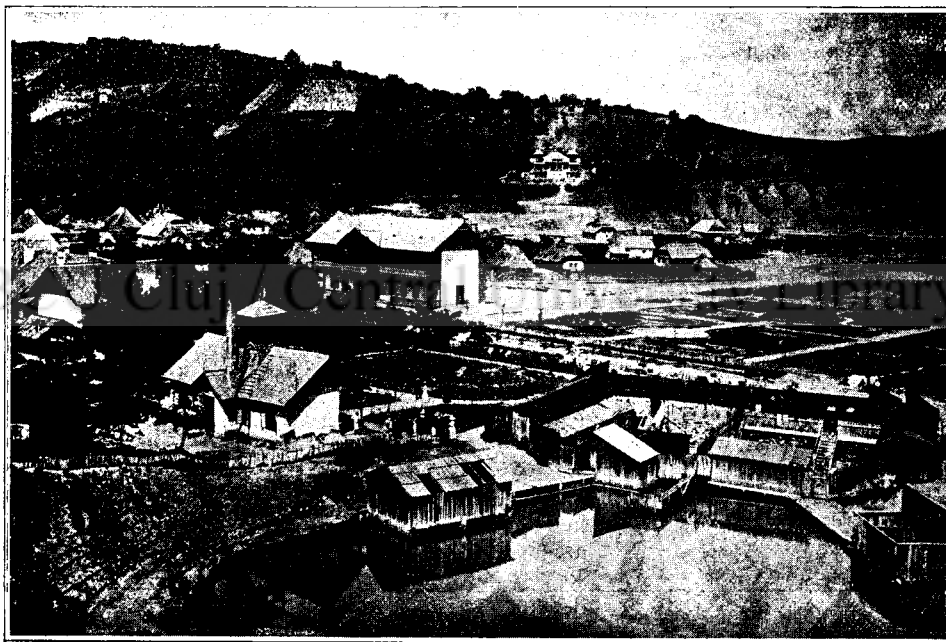
Ösmeretes az a sajátságos tapasztalati tény, hogy egyik-másik ásványvíznek némely betegségben kiváló gyógyító hatása van, s e hatást az összetételből gyakran egyáltalán nem vagyunk képesek magyarázni. *Garrigou* toulousei egyetemi tanár most saját fáradságos vizsgálatai alapján érdekesen világítja meg e kérdést, sejtetve a helyes magyarázat útját. Egy francia szakfolyóiratban megjelent és nagy feltűnést keltett e tárgy közleményét az „Orv. Hetiszemle” nyomán következőkben ismertetjük:

Eddigelé megfejtethetetlennek tartották az ásványvizek problémáját. Analízis segítségével találtak ugyan bennük egy sorozat anyagot, a melyet teoreticze csoportosítottak, de a melyek minimális mennyisége nem fejthette meg az ásványvizek olyan jelentékeny hatását.

Az új analitikai módszer, a mely sokkal tovább megy e kutatásokban, a szerző megállapította egészen specialis és új eljárások segítségével hasonlíthatatlanul pontosabb eredményeket ért el. A szerző számtalan vizsgálatában kiindult ama fundamentális tételből, a

melyet a geológusok megismertek a fizikai geografiát illető tanulmányokban és a mely szerint ásványvilágban a *biológiai* tevékenység meg van és nagyon komplex jelenségekben nyilvánul.

Eltekintve ama klasszikus példától, a melyet a humus szolgáltat, a melyet *Duclaux* tr. olyan helyesen összehasonlítot tevékeny mű-

KOLOZS VÁROS

Szádeczky Gy. felvétele.

helylyel, mondhatni, hogy az ásványvilágban valamennyi molekula, sőt valamennyi atom is, folytonos tevékenységet végez. Az ásványanyag mozdulatlanságát és meg nem mozdíthatóságát illető régi felfogás teljesen hibás.

A földgömb felületén az ásványos elemek folytonos fejlődésben vannak. Sok ilyen elem benső összeköttetésbe lép, akár csak rövid időre is, organikus anyaggal, mások pedig a meteorológiai tényezők tartós hatására következtében folytonosan átalakulnak.

A talaj mélyében a mechanikai, elektromos és termikus tényezők folyton működnek és a mikor olyan anyagra hatnak, mint pl. a víz, a mely folyton mozgásban van és minben pillanatban módosul, akkor a jelenségek olyan aktivitást nyernek és olyan komplexekké válnak, hogy az ezuton létesült termominerális víz valószínűsége lenyűgözhetően tekinthető, a mely résztvesz a földi életben és a melyet felboncsolhatni majdnem úgy, mint az embert.

Ezen ásványvizek vázában megtaláljuk az ásványos elemeket, még azokat is, a melyek mennyisége olyan kicsi, hogy már sokan felvetették azt a kérdést,

vajjon megérdemlik-e a megkeresést. Szövetükben találunk nagyon különféle organikus anyagokat: savakat meg alkaloidákat, néha olyan minimális mennyiségben, hogy akadtak skeptikusok, a kik kételkedtek élettani és gyógyító hatásukban.

Ha csak 40 év előtt valaki azt mondta volna az orvosok többségének, hogy a kémia meg a gyógyszerészlet kimutat olyan orvosságokat, a melyekből, ha ki akarjuk kerülni a mérgező hatást, csak $\frac{1}{10}$ vagy pláne $\frac{1}{20}$ milligrammot adhatni, akkor amaz orvosok el nem hitték volna. Pedig megesis most szinte naponkint, hogy ilyenféle alkaloidákat találunk.

Miért tagadjuk tehát, hogy amaz organikus anyagok, a melyeket valamely ásványvíz mint alkaloidákat kisebb-nagyobb mennyiségben felhoz a föld mélyéből, hatalmas terapeutikai hatást gyakoroljanak és visszadják az egészséget? Az analizisekből még különböket is megtudunk.

Manapság tudjuk, hogy az az orvosság, a mely egymagában akár nagy, akár kicsi adagban adva, rosszul vagy semmit sem hat, még kicsi adagban is nagyon aktív válik, ha együtt rendeljük több más olyan orvossággal, a melyek egészen más természetűek és sajátos módon mintegy felkeltik amaz orvosság aktív sajátosságait. All ez az ásványvizekről is. Ha pld. csak vasat adunk a vérszegény betegnek, akkor néha azt tapasztaljuk, hogy az orvosság nem hat, akármilyen adagban is rendeljük. De ha az a beteg úgy vesz be vasat, hogy megiszik valamely komplex összetételű vasas ásványvizet, akkor vérszegénysége meggyógyul, sőt gyakran a gyógyulás rövid idő alatt véglegessé válik.

Vegyünk pld. olyan szifilises beteget, a kinél a klasszikus gyógyítás nem használ és rendes antiluetikus gyógyításon kívül rendelünk más fémsót is, pld. aranyat vagy ezüstöt, meg azután alkaliás ásványvizet, akkor, mint a hogy *Ohmen-Dumesnil* észlelte, gyors és biztos gyógyulás áll be.

Igy vagyunk a specifikus ásványvizekkel is, mint a milyenek pld. az aulusi vizek. Több mint 30 év előtt, a mikor e vizekben volt higany, ezüst, króm és még más fém is, szerző e vizek használatától gyógyulást

látott olyan makacs szifilis esetekben, a melyek a tisztán higanyos gyógyítástól semmit sem javultak.

Az ásványvizek összetételének a pontos ismerete, hogy milyen hasznos lehet, annak bizonyítására szerző utal arra, hogy bizonyos organikus orvosságok befolyást gyakorolnak a fémek oldhatóságára és felszívódására. A kémia tanítja, hogy minimális mennyiségű borkósav vagy albumin elegendő arra, hogy a kicsapás törvényei ellenére oldatban megtartsanak számos fémoxidot, tehát lehetővé tegye ezen anyagok felszívódását. Megvan ez a természetes ásványvizekben is. Okvetlenül kutatni kellett tehát, vajjon ezen ásványvizekben a fémek nem egyesültek-e valami organikus anyaggal, a mely oldatban tartja őket, daczára annak, hogy olyan vegyületek is vannak a vízben, a melyek tulajdonképpen kicsapják őket.

Az analizis bebizonyította, hogy ama vizekben csakugyan van oldható organikus anyag, a mely a vízben levő fémekkel egyesült, megtartja azok oldhatóságát és annyira megnehezíti kicsapásukat, hogy eddig teljesen elkerülhették a figyelmet. Ha a fémanalízist megelőzőleg elpusztítjuk azt az organikus anyagot, a mely az elemzés legnagyobb ellensége, akkor sorban kimutathatjuk ama fémeket.

Szerző megállapított nagyon finom eljárásokat, a melyek segítségével az ásványvizekben kimutathatni nemcsak az említett sajátos organikus anyagokat, hanem számos más vegyületet, különösen fémeket. Így ama 10—12 egyszerű vegyület helyett, a melyet eddig valamely ásványvízben kimutattak, szerző 43-at és még többet talált ama vizekben, a melyekről eddig azt hitték, hogy nincs bennük fém. Megjegyzendő azonban, hogy szerző csak úgy állapíthatta meg mindezeket, hogy a forrás helyén ezernyi liter vizet dolgozott fel.

Ezek után tehát most már jól látjuk, hogy a tapasztalati adatokon kívül körülbelül semmit sem tudunk az ásványvizekről, de kezdjük azt is sejteni, hogy mi lehet az, a mit nem tudunk.

K. Gy.

KÜLÖNFÉLÉK.

Szilvássy János dr.

Márczius tavaszi fuvalma szomorú hírt hozott mihozzánk röpöső szárnyain a Bükkhavas erdővel koszoruzott sziklavilágából. Meghalt a borszéki fürdő lelke, Borszék rohamos fejlődésének egyik oszlopos tényezője, fürdőügyünk lelkes bajnoka. Meghalt Szilvássy János! Még pár héttel ezelőtt felkereste lapunkat soraival. Ma Borszék földjében pihen, me-

lyen egész lelkével csüggött, melyhez úgy hozzá volt növe, mint a hegyi rózsza a gyergyói sziklához. Kitűnő orvos, a ki nemcsak tudományával, de szeretettel gyógyította betegeit Jóféle magyar ember, a magyar vér minden jó tulajdonságával. Erős lelek, erős test. Erős, mint a Kerekszék sziklája, mely büszkén daczol a fergeteg korbácsával. A sziklaerejű embert pár napi betegség földreterítette. Virágfakasztó, napsugaras márczius, milyen szomorú hírt hoztál minékünk onnan a Bükkhavas sziklavilágából! Mi egy igaz barátot veszítettünk

benne. Csendes legyen pihe nése, édes az álma.

H. V. dr.

Balneológiai kongresszus.

A budapesti királyi orvos-egyesület házában márczius 25-én tartotta meg a magyar balneológiai egyesület idei évi közgyűlését s ekkor folyt le a XI. magyar balneológiai kongresszus első napi tanácskozása is.

Tauffer Vilmos megnyitó beszéde után Löw Sámuel főtitkár jelentette, hogy az egyesület tagjainak száma az orvostudományi osztályban 280, a gazdaságban 77. Ezután a tisztikar megválasztása következett. Elnök lett ismét Tauffer Vilmos dr. egyetemi tanár, főtitkár Löw Sámuel dr. Az orvostudományi osztály elnöke Bókay Árpád dr., jegyzője Kuthy Dezső dr. lett.

A XI. magyar balneológiai kongressz-

szust Bóka y Arpád dr. egyetemi professzor nyitotta meg. Az első előadó Ó n o d i Adolf dr., egyetemi professzor volt, a ki a felső légutak bajairól és a fürdőhelyekről értekezett. Utána S m i a l o v s z k y Valér országgyűlési képviselő tartott előadást I d e g e n f o r g a l o m és f ü r d ő ü g y h a z á n k b a n s a k ü l f ö l d ö n czímmel. Előadása elején elismeréssel adózott S z é l l Kálmán miniszterelnöknek, ki a forrás- és fürdőügyi országos bizottság megalkotásával nagy mértékben elősegítette a hazai fürdők emelkedését. A miniszterelnök ezzel az akciójával ráutalt fürdőügyünk alapvető elemére, hogy fürdőink fejlődése az idegenforgalomnak hazánkban való megteremtésével függ össze. A magyar fürdők divatba hozása csakis az idegenek révén lehetséges gyökeres módon. Ezután az előadó a fürdőügyi fejlesztésére és az idegenforgalom emelésére szükséges pénzüsszegek beszerzésének kérdésével foglalkozott. Párhuzamot vont a hazai és külföldi fürdők között. Kiemeli, hogy Ausztria mennyit áldoz az idegenforgalom emelésére. Nálunk hiányzanak a modern nagy turista-fogadók és hiányzik, a mi a fő, az ilyen szállók fölépítésére szükséges tőke. A külföldi fürdőhelyek fejlődésének egyik lényeges segítője a czélszerű és helyes reklám, mely nálunk szintén alig van. A vendégek szórakoztatásáról is mindenképpen gondoskodni kell. Hivatkozva a külföldi fürdőkre, az előadó helyesnek tartaná, ha a luxusfürdőkben megfelelő korlátok közt és ellenőrzés mellett bizonyos szerencsejátékokat engedélyeznének. Végül a fürdők emelése érdekében tömörülésre hívta föl az összes érdekelt feleket.

Márcz. 26-án volt a XI. magyar balneológiai kongresszus második napja. A délelőtti ülésen az első előadó R u s s a y Gábor Lajos szobránczi fürdőorvos volt, a ki a hazai fürdőkről szolt nemzetgazdasági szempontból. S z e n t i v á n y i József, a Csorba fürdő tulajdonosa arról panaszkodott, hogy az állam nem támogatja kellően a magánvállalkozásokat. F e n y v e s Károly bártfai fürdőigazgató azt mondta, hogy a hazai fürdőket szövetezés nélkül is olcsóbbá lehet tenni. S m i a l o v s z k y Valér országos képviselő a szövetezést dicsérte. K u t h y Dezső dr. A v i z g y ó g y i t á s r ó l értekezett, a melyet a külföldi tudósbajosok szanatoriumában tapasztalt. R o t t e n b i l l e r Ödön dr. (Trencsén-Teplíc) az angolkórról, W e y n e r Emil dr. (Budapest) a bőrbajok balneoterapiájáról, F á i Mátyás Miklós dr. (Uj-Tátrafüred) a tudósbajosok téli kurájáról tartott felolvasást. F i a l k a Gusztáv (Korond) arra kérte az orvosokat, hogy hazai fürdőkbe küldjék betegeiket. Az ülés folyamán megérkezett a kereskedelmi miniszter leirata, a mely a párizsi kiállítás alkalmából a legfelsőbb elismerést juttatja el az elnökhöz, T a u f f e r Vilmos dr.-hoz. Délután félnégy órakor T a u f f e r dr. vezetésével a kongresszus küldöttségileg tisztelt S z é l l Kálmán miniszterelnök-nél, mint belügyminiszternél.

T a u f f e r Vilmos beszédében arra kérte a miniszterelnököt, hasson oda, hogy a fürdő-törvényjavaslat lehetőleg gyorsan törvényerőre emelkedjék. Széll Kálmán miniszterelnök biztosította a küldöttséget arról, hogy a kérdésért komolyan foglalkozik és pedig annál nagyobb

buzgalommal, mert nagyon jól tudja, itt nem egysesek érdekéről, hanem egész közzgazdasági körök és egész vidékek érdekéről van szó. Éppen ezért komolyan el van tökéelve, hogy ezt a kérdést a pénzügyminiszterrel egyetértésben czélszerűen megoldásra juttassa. Van a kérdésnek egy nehéz oldala, a pénzügyi, de igyekezni fog, hogy ezt a kérdést is dűlőre juttassa. A küldöttség ezután G u l n e r Gyula és S z é l l Ignác államtitkároknál tiszteltgett. G u l n e r T a u f f e r üdvözlő beszédére kijelentette, hogy a fürdőügyet a közegyeszségügy oly fontos kérdésének tartja, hogy nézete szerint politikai hiba volna, ha ezen a téren mulasztások történnének. S z é l l Ignác szintén nagy melegséggel nyilatkozott a fürdőgyről és kifejezte azt a meggyőződését, hogy az ügy rendezése helyes és jó megoldást fog nyerni.

A délutáni ülésen T a u f f e r bejelentette, hogy sikerrel jártak a belügyminiszteriumban, mert S z é l l Kálmán biztosította őket arról, hogy hazafias föladatának tartja kérésünk teljesítését. A délutáni ülésen előadást tartottak: A l a p y Henrik egyetemi magántanár, R e i c h Miklós dr., B o s s á n y i Béla dr. és W e i s z Ede dr. B o l e m a n István dr. pedig statisztikáját adta a magyar fürdők látogatottságának. Ezzel a kongresszus kimerítette programját s T a u f f e r elnök az idej kongresszust bezárta.

Este kilencz órakor díszes lakoma volt a István főherczeg-szállóban.

A lakomán T a u f f e r Vilmos professzor mondotta az első köszöntőt, poharát a szoros egyetértésre írtve. Utána B ó k a y professzor szólalt föl, majd pedig B o s s á n y i Béla dr. királyi tanácsos, a ki T a u f f e r professzort éltette. Viharos derűltséget keltett humoros köszöntőjével Csügedi P a p Samu országgyűlési képviselő és tátrafüredi fürdőorvos, a ki jóízű tréfáit végül is egy komoly jókívánsággal fejezte be, éltetvén T a u f f e r professzort. Köszöntőt mondott W e i s z Ede pöstyéni fürdőorvos is, R u s s a y szobránczi fürdőorvos verses köszöntőben P a p Samu dr.-t éltette.

Gyógyítóvizek Kolossmegyében.

Czégi víz. Ezt a kitünő glaubersós ásványvizet valaha Kolozsvár boltjaiban, főleg az 50-es években mindenfelé árulták. Kis-Czég, Mocs, Novoj és Sármás körül Fridválszki (Fridvalszki Mineralogia Transylv.) Le van írva gróf Wass Sándor által a Magy. orvosok s természetvizsgálók évkönyvében (V. kötet 88. lap) és a Siebenb. Quartalschrift V. évfolyamában (25—32. lap). A régi Folbert-féle vegyi elemzés óta, nem vizsgálták meg. Hangay Oktáv tanár arra utazván, megbizható gazdától hallotta, hogy *ha a czégi vízből időnként az egészséges disznóknak inni adnak, vagy a vizet az eleség-*

be keverik, akkor azok mentesek a sertésvésztl, amint valóban ama vidéken még sertésvész nem volt. Hangay figyelmeztette Darányi minisztert ezen adatra, ki 1897. okt. 14. leiratában az országos chemiai intézet részére próbákat kért a czégi vízből. A vízből néhány liter elküldetett, de ezen megfoghatatlan válasz érkezett 1897. decz. 1-én: „Folyó évi okt. 14-én 49685 szám alatt kelt leiratom kapcsán értesitem tanár urat, hogy az országos m. kir. chemiai intézet és központi vegyikísérleti állomás igazgatóságának f. é. novemb. 5. 1458 szám alatt kelt jelentése és az elemzés eredménye szerint a kisczégi víz különös gyógyhatással bíró alkatrészeket nem tartalmazván, további kísérletezésekre nem alkalmas. Kelt Budapesten, 1897. decz. 1-én, Darányi.“ Hogy miféle bámulatos elemzés, vagy félreértés van eme eredményben, nem kutatjuk, de az igaz, hogy a régi elemzés is 12 rész sőt határoz meg s Czégen ezeren tudják, hogy a czégi víz erősen hashajtó s gyomorhajtó gyógyító. Jó lenne, ha Fabinyi vagy Hankó professzorok kezükbe vennék újra a czégi víz vizsgálatát.

Kis-Sármási gyógyítóvíz. Régen ismerik gyógyító erejét, már az 50-es években messze vármegyéből vándorolt a sármási réten levő forrásokhoz, csúzos és kőszvényes bajait gyógyítani. Azon időben Mócson szolgált „Bezirksvorsteher“ felesége kigyógyulván bajából, hálából kutat ásattott. Második kutat Ilyés Albert sályi birtokos ásatta a 70-es években, midőn neje szintén kigyógyult a sármási víztől. A kutak báró Bánffy Dániel uradalmán vannak, mely jelenleg Bánffy Dezső birtoka. Szász István, a gróf ispánja, fedett deszkaházat készítettett az egyik kut fölé, a gróf pedig elemzettette a vizet, mely konyhasós-keserűsónak bizonyult, vas- és kéntartalommal. A kutak közül a Bolygó sok buborékot ad ki s a fölszálló gázok, miként a Báznai fürdőben meggyujthatók. A fürdő azonban csak nem akar oda épülni, sem a gróf, sem idgen vállalkozni nem hajlandó; pedig már vasút is van Kis-Sármáson s a tartózkodás is türhetőbb lesz, mióta az oldalakon befásítás folyik. A gyógyítóforrást csak a nép használja inkább s a fedetlen pocsolya-

szerű gödrökben egész családokban guggol a gyógyulást kereső magyar és oláh paraszt. Hangay Oktáv tanár, ki ama vidéket több ízben bejárta, kísérleteket tett, hogy vállalkozót kapjon a fürdőépítésre, de sikertelen.

Német bírálata E. K. E. német nyelvű fürdőkönyvéről.

A Berlinben megjelenő *Balneologische Zeitung* az elismerés és dicséret meleg hangján ösmerteti az E. K. E. kiadásában és Hankó Vilmos dr. szerkesztésében megjelent „Die Bäder und Mineralwässer der erdélyer (siebenbürgischen) Landestheile Ungarns“ című munkát. Ezeket írja:

„Az Erdélyi Kárpát Egyesület a fenti címen egy szépen kiállított, gazdagon illusztrált munkát adott ki, azt a nemes célú tartván szem előtt, hogy ezt a természeti ritkaságokban, megragadó szépségekben, jótékony ásványvizekben és fürdőkben oly gazdag, de még oly kevésbé ismert földet, melynek már néprajza is felébreszti érdeklődésünket, a legtávolabbi körökkel is megismertesse. A mű szerzője, akit, mint balneológust és kiváló szaktudóst a *Baln. Zeit.* olvasói is ismernek és a ki, mint Erdély fia, e földet alaposan ismeri, lelkes szeretettel fogott nehéz feladatához. Nemcsak száraz leírását adja a fürdőknek és a gyógyító forrásoknak, hanem ahhoz is ért, hogyan kell a föld, annak természeti szépségei, gazdag történelmi múltja iránt érdeklődést kelteni, sőt azért lelkesíteni. E mellett a balneológiai anyag feldolgozása a mai tudomány színvonalán áll. 43 gyógyító víz és forrás vegyelemzését adja és kiváló szorgalmáról tanuskodik az, hogy a vegyelemzések legnagyobb része Hankó Vilmos dr. nevét viseli. Az ásványvizek között kiválóan értékesek vannak; a bodoki Matildforrás literében majdnem 4,5 gr. kettős szénsavas Natrium van, ép így a kászoni.

(Azt, hogy ilyen erősen alkalikus vizek élvezeti vízzel alkalmasak lennének, mint a szerző állítja, orvosok sokszor kétségbevonták.)

Nálunk legismeretesebb a borszéki

forrás, a mely a legkellemesebb savanyúvizek egyikét szolgáltatja. E forrást különösen beható tanulmányozás tárgyává tette Hankó s tanulmányainak eredményét 1899-ben a *Baln. Zeit.* 18. számában közzétette. A fürdők viszonyait, a kiváló szépségű és érdekességű természeti ritkaságokat e mellett a legalaposabban és legrészletesebben megtárgyalja. Bár érnie el a könyv, melynek külső megjelenése szépségéről is bőkezűen gondoskodott a kiadó-egyesület, nemcsak czélját, hogy czéljával az egyesületnek áldozatáért, a szerzőnek rendkívüli fáradozásaiért a legszebb jutalma meglegyen. Úgy köszöntjük a munkát, mint a balneológiai irodalomnak értékes gazdagítását.”

FÜRDŐI HIREK.

A párisi kiállítás a magyar fürdőknek. A párisi kiállítás bíráló bizottsága a magyar fürdők képviselő Országos Balneológiai Egyesület tudományos kiállítását, mely a külföldi szakférfiak osztatlan elismerését vívta ki, a legnagyobb jutalommal (*Grand Prix*) tüntette ki. Tauffer Vilmos dr. egyetemi tanár és Löw Sámuel dr. főtitkár, az egyesület vezetői, úgyszintén Hankó Vilmos dr. a kiállításnak tervezője, készítője és a helyszínen elrendezője aranyérmeket kaptak.

Hankó Vilmos dr. osztálytitkárunk a párisi kiállításon a magyar fürdők ügyében teljesített szolgálataiért, más, nagyobb kitüntetésben is részesült. Ő császári és apostoli királyi felsége a kereskedelmi m. k. miniszter útján Hankó Vilmos dr.-nak a párisi nemzetközi kiállítás érdekében kifejtett odaadó és eredményes működéséért a legteljesebb elismerését fejezte ki.

Élhetetlenség. A budapesti tud. egyetemnek egy hírneves orvos-professzora azt a tapasztalatot tette, hogy a D—i L—a név alatt forgalomba hozott lugos sós savanyúvíz bizonyos bajokban nagy hatású specifikum. A további észlelés czéljából nagyobb víz-quantumra levén szüksége: a tulajdonos a fürdőkezelőséghez utasította a tanárt megrendelésével, a fürdőkezelőség pedig egy vidéki városban levő kereskedőhöz, mint raktároshoz. Ez hajlandó volt egy pár ládával küldeni, de olyan feltételek alatt, hogy a tanár kénytelen volt elállani a víz élettani hatásának folytatólagos tanulmányozásától.

Bérbeadó fürdők és ásványvizek. Borszék ásványvízüzlete és üveggyára, T u s n á d gyógyító csarnoka, vendéglője, kávéháza, meleg- és hidegfürdői, V i z a k n a k inestári sós gyógyító fürdő, a k o v á s z n a i fürdő-részvénytársaság fürdői és ásványvizei haszonbérbe kiadók.

Borszék bérbeadása. Borszék bérbeadásáról nincs a közönség jól tájékozva, azért olvashat az ember még előkelő lapokban is olyan furesaságokat, hogy Borszékét már nem is adják bérbe, hanem egy belga társaságnak eladják egy millió forintért stb. Ez nem áll, mert Borszékét eladni nem is lehet, mert Borszékét végérvényes ítélettel örök időre „oszthatatlan és elidegeníthetetlen“ vagyonát alkotja a közbirtokoságnak; eladásról tehát szó sem lehet. Hajlandó azonban az eddigi nehézkes házi kezelés helyett a közbirtokosság Borszékét mindenestől, hosszabb időre bérbeadni, évi 100.000 korona haszonbérért. Sőt az utolsó választmányi gyűlés azt a nevezetes módosítást tette a bérleti feltételeken, hogy elváltatja a fürdőt a vízüzlettől és egyelőre csak a vízüzletet adja bérbe, a fürdőt pedig megtartja a házi kezelés alatt. A terv az, hogy a vízüzlet bérletéből befolyó jövedelemmel, az új törvény megalkotása után, megveszi, vagy kisajátítja valamennyi nyaralót (van vagy negyven), mely idegenek tulajdonát alkotja, akik elviszik a fürdő jövedelmét és a tulajdonosoknak csak a fentartás nagy költségei maradnak, amiből a háztulajdonosok egy fillérről sem járulnak hozzá. Így néhány év alatt a fürdővel kizárólag a tulajdonosok rendelkeznének és akkor a fürdő is behozna 100.000 kor. évi jövedelmet, míg így csak teher, mely a vízüzletet nyomja.

A bérlet, ha erre alkalmas bérlő akad, az 1902-ik év január 1-én veszi kezdetét és 25 évig tart.

Ez az igazságnak megfelelő tényállás.

Helyreigazítás.

E lapok 2-ik számában „Útjegyzetek“ című közleményemben Giesshübelről írva, kételyemnek adtam kifejezést a felett, hogy tényleg anynyi vizet töltenének évenként, mint hirdetik. A tulajdonosok azonban arról értesítenek, hogy nem csak a *Quellentempelt* töltik, melynek víz-bősége egy év alatt csakugyan csak 4 1/2 mil. palaczk, hanem a *Trinkhalle* forrását is, amikor a szükség kívánja. Ezt ottlétem alatt nem töltötték és így nem is láttam, azért a tulajdonosok ezen információja után közleményemnek ezt a részét szívesen helyreigazítom.

Szilvássy Fános dr.

